

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A büntetést kiváltó egyezség jellemzői és lehetőségei
(A büntető és szabálysértési eljárásban alkalmazott mediáció lehetőségei)

Szerző:

dr. Jancsó-Tóth Eszter

Kézirat lezárása: Budapest, 2017. július 10.

I. Bevezető

A magánjogi jellegű viták, vagy büntetőjogi konfliktusok feloldásának sokáig szinte egyetlen módja azok peres útra való terelése volt.

A bíróságok túlterheltsége, az eljárások elhúzódása világszerte jól ismert probléma. Gyakori kritika, hogy a rendszerváltást követő években hirtelen megnőtt bűnözésre, a bűncselekmények jellegének megváltozására a büntetőjog nem reagált kellőképpen újabb és egyénre szabottabb szankciók kidolgozásával, és a hagyományos eljárásjog korszerűsítésével.

Az elmúlt időszakban a szomszédos Európai országokhoz hasonlóan az alternatív módszerek kidolgozása nálunk is aktuális feladattá vált. A bírói út melletti, illetőleg azon kívüli hatékonyabb és humánusabb lehetőségek keresésével, diverziós módszerek beiktatásával próbálunk megoldást találni.

A diverzióval, más néven eltereléssel foglalkozó írárok tanulmányozásakor az a benyomásom alakult ki, hogy ennek az intézménynek nincsen egységesen kialakított, mindenki számára elfogadott definíciója.

Sokan, e körben csupán a vádhalasztás intézményét vizsgálják (ahogyan azt a magyar Jogi Lexikon is teszi) ám többen ide sorolják például a jogalkotói dekriminalizációs lépéseit is. Mindezek alapján úgy vélem, hogy a diverziónak van egy tágabb és egy szűkebb értelemben vett meghatározása.

Tág értelemben minden olyan eljárást és intézkedést ide sorolnék, amely a büntetőeljárás formális, rendes menetétől elfordulva, azt tehermentesítve informális (vagy legalábbis jogilag részleteiben nem szabályozott) útra tereli az ügy megoldását.

Itt tehát nem arról van szó, hogy önmagában bizonyos eseteket a törvény, vagy a jogalkotó kivon, elterel a büntetőjogi szabályozás köréből, (vagyis dekriminalizál), hanem „felkínál” egy másik utat az elkövető számára. Értékeli az elkövető cselekményét, csak épp nem a hagyományos eszközökkel, nem a hagyományos, „rendes” eljárási szabályok betartásával.

Ennél azonban szorosabban is értelmezhetjük az elterelést, ha azt mondjuk, hogy kizárólag csak az ügyészi szakban alkalmazott formák tartoznak ide, hiszen ezek teszik csak lehetővé, hogy a bírói eljárásra még csak sor se kerüljön, maximálisan eleget téve ezzel elterelési feladatuknak.

Hozzáteszem: a diverzió indokaként a terhelti érdekek mellett a bírói teher csökkentését is figyelembe szokták venni, így nem csoda, hogy az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága az R87 (20) számú ajánlásában is csak ebben az értelemben használta a fogalmat.

Mindenesetre általánosságban el lehet mondani, hogy a diverziós lehetőségek közös célja, az egyszerűsítés mellett (ami gyakran nem is cél, csak következmény), hogy ne a megtorlás legyen az elsődleges szempont, hanem az elkövetőket nevelő, javító intézkedéssel befolyásolják.

Ebből következik, hogy az elterelésnek főként a csekély súlyú, kisebb jelentőségű esetekben lehet helye és általában azokkal szemben alkalmazható, akiknek a szigorú elítélése kevésbé értelmes és hasznos, nevezetesen a fiatalok és a fiatal felnőttekkel szemben.

A dolgozatomban célja egy speciális diverziós forma, a mediáció, avagy hatályos törvényeink szóhasználatát idézve, a közvetítői eljárás bemutatása. Speciális jelentőségét az adja, hogy a közvetítői eljárás az egyetlen, hatékony, alternatív eszköz, amely a büntetőjogban, a sértett és az elkövető közötti relációban is megoldásul szolgálhat.

A tanulmányom elején a mediációt a magyar büntetőeljárársban kialakuló diverziós formák fejlődésének egyik állomásaként mutatom be.

Ezt követően egy rövid külföldi kitekintést követően térnek ki a büntetőjog területén, majd a szabálysértési eljárás során alkalmazott közvetítői eljárás szabályainak bemutatására.

Ez utóbbi fejezetben belül, szabálysértések során eljáró titkárként, személyes tapasztalataimat felhasználva igyekszem kritikai észrevételeimet is kifejteni.

A dolgozatomban végén - összefoglaló gyanánt - vizsgálni szándékozom a közvetítési eljárás jelentőségét és hasznosságát egy rövid, általam végzett közvélemény kutatás eredményeinek bemutatása tükrében.

II. Diverziós formák a magyar büntetőeljárásban. A vádhalasztásból fejlődött mediáció.

Az első diverziós formák Magyarországon a feltételes elítélés két formája, a felfüggesztett szabadságvesztés és a próbára bocsátás képében jelentek meg - ekkor még csak a terhelt érdekét figyelembe véve, főleg reszociatív szempontból.

Rendes menetében a büntetőeljárás a nyomozás megkezdésétől egészen a büntetés végrehajtás befejezéséig tart. A felfüggesztett szabadságvesztés esetben az eljárást végig lehet követni egészen a büntetés kiszabásáig, ám az ezt követő szakasz elmarad.

A próbára bocsátás esetén már korábban megtörténik az elterelés a formális eljárási rendtől. Az alternatív utat ebben az esetben büntetés kiszabása nélkül az elkövető érdekében alkalmazott próbaidő testesíti meg. A diverziós formák jellemző vonása, hogy az elérni kívánt célt gyakran „segédszemélyzet”, így jelen esetben a pártfogók segítik, akik közreműködnek a bűnismétlés megakadályozása, a társadalomba való beilleszkedés érdekében.

Mint majd később látni fogjuk, pártfogónak egyre nagyobb szerepet szán a jogalkotó az újabban bevezetni kívánt elterelési lehetőségek terén.

A terhelti érdekek szem előtt tartása mellett a diverzió állami, bűnüldözési érdekek folytán is felvetődött. E körben olyan tehermentesítő, egyszerűsítő, illetve gyorsító intézmények bevezetésére került sor, mint a tárgyalásról való lemondás, és a tárgyalás mellőzésével hozott végzés.

A tárgyalás mellőzésével hozott végzés esetében a törvényben meghatározott konjunktív feltételek fennállásakor a bíró - az ügy menetét a „rendes” eljárási rendtől elterelve - tárgyalás tartása nélkül dönt. A másik esetben az eljárási keretek között maradva, de azt a vádlott kihallgatására korlátozva kerül sor a felelősségre vonásra.

Ezeket a jogintézményeket gyakran éri az a bírálat, hogy számos hagyományos alapelvet sértenek, ezért előnyei ellenére aggályosak lehetnek.

Kétségtelen, hogy a büntetőeljárás tradicionális módja az egyetlen valódi garanciákkal övezett lehetőség. Mégis, az említett külön eljárásoknak feltételei egyrészt a törvényben szigorúan meg vannak határozva, sőt egyes esetekben a jogalkotó kikaput is nyitva hagy, hogy ha kell, az ügy vissza kerülhessen a hagyományos eljárás keretei közé. Másrészt sok esetben megvan az elkövetőnek a lehetősége, hogy mérlegelhesse, hogy mely jogát tartja előbbre valónak: az eljárás gyors, formalizmustól mentes lefolytatásával enyhébb joghátrány kiérdeklését, vagy a hagyományos eljárás teljes körű garanciarendszerének élvezetét.

Az elterelés formái az ügyészi szakban markánsabban jelentkezhetnek.

Az eljárási feladatok megoszlásának alapelve alapján az ítélezés, vagyis az igazságszolgáltatás bírói feladat. Ebből az is következhetne, hogy a processzuális alternatívák alkalmazása is kizárólagos bírói hatáskörbe tartozhatna.

A büntető eljárásjogi törvény azonban az ügyészi szakban is megteremti a lehetőséget az eljárás eldöntésére. Az ügyész diszkrecionális jogkörébe vont legtöbb eset a legalitás elve alóli olyan kivételt képez, amelyeknél nyitva marad a bűnösség kérdésének megállapítása (minthogy azt csak bíróság teheti meg), mégis megdőlhet az ártatlanság vélelme.

A terheltnek nem kell azonban lemondania a bírósági eljáráshoz való jogáról, és az ártatlanság vélelméhez is továbbra is ragaszkodhat, ha az ügyész határozata ellen panasszal él. Ő dönti el ugyanis, hogy aláveti magát egy esetleg hosszadalmas büntetőeljárásnak, vagy teljesíti az ügyész által meghatározott magatartási szabályokat.

Bogár Péter szerint azzal, hogy a vádemelés elhalasztásáról rendelkező határozatot a gyanúsított tudomásul veszi, lényegében elismeri az abban foglalt cselekményben a bűnösségét.¹

¹ Bogár Péter: A vádemelés elhalasztásának gyakorlati tapasztalatairól. Kriminológiai Közlemények. Különkiadás, 2000. 200. old.

Úgy gondolom, hogy lehetséges út az ügyész jogkörének növelése a bíróság terhének csökkentése érdekében, ha ez a forma is megfelel azoknak a minőségi követelményeknek, amelyek a bírói eljárással szemben támaszt a törvény, és rendelkezik a megfelelő garanciákkal is.

Király Tibor is rámutat: a legalitás követelménye nem lehet akadálya annak, hogy a polgárok érdekeit humánusabb eszközökkel szavatolják.²

Ugyanakkor be kell látnunk azt is, hogy abból a célból, hogy tehermentesítő formákat alkalmazzunk, erre az ügyésznek az igazságszolgáltatásban elfoglalt objektív szerepe, független alkotmányjogi státusza igencsak alkalmas lehet.

A Be. 28.§ (1) bekezdése szerint: az ügyész kötelessége, hogy mind a terheltet terhelő és mentő, mind a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában figyelembe vegye. A pártatlanság és részrehajlás nélküli működés az egész eljárás során ügyészi kötelezettség.

Mint korábban említettem, a szűkebb diverzió fogalom alatt kizárólag az ügyész rendelkezésére álló - az oportunitás körébe vonható - eszközöket értjük. Ezek között is van azonban olyan, amelyet magam nem sorolnék a diverzió fogalomkörébe.

A vádemelés részbeni mellőzése esetén a váddal rendelkező ügyésznek megvan a lehetősége, hogy ha úgy ítéli meg, a jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett valamely bűncselekménynek a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége, és így felesleges terhet róna a bíróságra a vádemeléssel, - mert minden bizonnyal az eljárás megszüntetésének lenne helye - kivonhatja a cselekményt a büntetőjogi értékelés köréből.

Az alternatív lehetőség hiánya miatt azonban ez csupán egy sajátos „jogalkalmazói dekriminalizációs” lehetőség.

Más a helyzet másik két már hatályos jogintézmény, az ügyészi megrovás és a vádhalasztás esetében.

² Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris, 2000. 117. old.

A vádemelés elhalasztásának megjelenésekor sokan kritizálták az intézményt, mondván nem tölt be jogi úrt, és „nem alakult ki a kritériumoknak az a köre, amelynek segítségével a vádemelés elhalasztása egyértelműen elhatárolható lenne az ügyészi megrovástól.”³

Később egyrészt az ügyészségen kialakult gyakorlat, másrészt a várva várt jogszabályi változások, - melyek a vádhalasztást alkalmazó ügyész lehetőségeit bővítették és ezáltal a megrovás alkalmazási feltételeitől is világosan elhatárolták - részben megoldották a problémát.

Bogár Péter a vádemelés elhalasztásának gyakorlati tapasztalatairól szóló cikkében írta, hogy általában azokkal a gyanúsítottal szemben alkalmazza az ügyészség a megrovást, akik első ízben, a szabálysértési értéket alig meghaladóan követik el a bűncselekményt, ám azok esetében, akiknek a személyi körülményei méltányolható módon kedvezőtlenek, vagy a kisebb érték alsó határát többszörösen meghaladó értékre követik el tettüket, a megrovás helyett a vádelhalasztás lehetőségével élnek.⁴

A vádemelés elhalasztásának lehetőségét nem is olyan régen az 1995. évi XLI. törvény vezette be, a gyermekek jogairól szóló New Yorki egyezmény előírásait is figyelembe véve. A felnőttekre a lehetőséget, az 1998. évi LXXXVIII. törvény csak három évvel később terjesztette ki, a feltételeket azonban szigorúbban határozta meg.

„A vádemelés elhalasztása azon jogpolitikai megfontoláson nyugszik, amely szerint a büntetőjogi szankciót érdemes elhagyni, és erre tekintettel a büntetőeljárást lerövidíteni és egyszerűsíteni, ha a büntetőjogi szankcióval elérendő cél egyéb eszközökkel is elérhető.”⁵

A törvény a vádemelés elhalasztását felnőttek esetében általános esetben három, fiatakorúak esetében ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekménynél teszi lehetővé, egy évtől két évig terjedő időre.⁶

³ Nagy Ferenc: Változási tendenciák és ellentmondások a büntetőjogban. Horváth-émlékkönyv, 1997. 80. oldal

⁴ Bogár Péter. i.m. 201.o.

⁵ Király Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris kiadó, 2000. 358. oldal.

⁶ Különös méltánylást érdemlő esetben a vádemelés ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt is elhalasztható. Ez esetben a vádelhalasztás tartama a törvényben meghatározott büntetési tétellel azonos.

A felnőtt korúak kapcsán az ügyész ezzel a lehetőséggel akkor élhet, ha a bűncselekmény súlya és a rendkívüli enyhítő körülmények ezt indokolják, illetve ha ez feltételezhetően a gyanúsított jövőbeni magatartására kedvező hatással lesz, a fiatalkorúaknál pedig a törvény a helyes irányú fejlődést tartja szem előtt.

A vádemelés elhalasztása a feltételek fennállása esetén az ügyész számára csupán egy lehetőség, de a törvény meghatározza azt az elkövetői kört, amelyeknél még ekkor sem alkalmazható - mert esetükben az elterelés minden bizonnyal nem érné el a kívánt célt.

A 2003. júliusától hatályba lépett Be. olyan új rendelkezéseket vezetett be a vádemelés elhalasztása körében, amellyel megnyitotta az utat a hazai büntető joggyakorlatban a mediáció alkalmazása előtt. Az 1998. évi XIX. törvény szerint az ügyész, amikor a vádemelés elhalasztása esetén elrendeli a gyanúsított pártfogó felügyeletét, magatartási szabályokat állapíthat meg, és kötelezettségeket írhat elő. A köz javára teljesített jóvátétel, és a pszichiátriai vagy alkoholfüggőséget gyógyító kezelésen való részvételre kötelezés mellett a gyanúsítottat terhelő kötelezettségként fogalmazhatja meg, hogy részben vagy egészben térítse meg a sértettnek a bűncselekménnyel okozott kárt, vagy más módon gondoskodjék a sértettnek adandó jóvátételről. Mivel ez a felsorolás nem taxatív, az ügyész más magatartási szabályokat is megállapíthat és egyéb kötelezettség teljesítését is előírhatja. Egy korábbi, a Legfőbb Ügyészség által készített vizsgálat szerint a lehetőségek között szerepelt már például a sértettől történő bocsánatkérés, játékszenvedélyt gyógyító szakorvosi kezelésen való részvételre való kötelezés, egyes konkrét hely látogatásának tilalma, vagy annak előírása, hogy a jövőben a gyanúsított a konfliktus helyzetek kialakulását kerülje a volt feleségével, továbbá a problémákat vele békés úton rendezze.

A magatartási szabályok megállapításának módjánál gyakorlatilag az ügyészi lehetőségek igen széles körűek, rendező elvként fogalmazható meg azonban, hogy „a megállapított magatartási szabály, előírt kötelezettség más jogágbeli rendelkezéseket nem sérthet, továbbá szükségtelen a büntető törvénykönyv vagy a szabálysértési kódex által egyébként is tilalmazott magatartással azonos tartalmú előírás alkalmazása”.⁷

⁷ Legfőbb Ügyészség összefoglaló jelentése a sértetti jogoknak a vádemelés elhalasztása gyakorlatában történő érvényesülésével kapcsolatos ügyészi vizsgálatáról. 2004. 7. oldal.

Elmondható ugyanakkor, hogy a Büntetőeljárás törvény fenti új rendelkezéseinek bevezetésével a vádhalasztás körében az áldozatvédelem szempontjából meghatározó szabályt rögzített: a sértettnek adandó jóvátétel, illetve kárának megtérítése előírásával megnyitotta az utat a hazai büntető joggyakorlatban a sértetti érdeket is szem előtt tartó diverziós formának.

Ezeknek a kötelezettségeknek az előírása feltételezi egyrészt a gyanúsított teljesítési készségét, másrészt a sértett beleegyezését, így a kötelezettség előírásához szükséges mind a sértett, mind a gyanúsított hozzájárulása.

Ezért, az imént említett kötelezettségek, kizárólag az elkövető és a bűncselekmény áldozatának meghallgatása után írhatóak elő.

A meghallgatás során az ügyésznek tisztáznia kell, hogy a gyanúsított a magatartási szabályok megtartását kész-e és képes-e vállalni, ennek érdekében pártfogói felügyelői véleményt is beszerezhet.

A sértettet, ha korábban nyilatkozott a jóvátételhez való hozzájárulásáról, nem kell meghallgatni. Abban az esetben, ha a sérelmet elszenvedő nem adná a jóvátétel e formájához a beleegyezését, az ügyész még mindig elhalaszthatja a vádemelést, ha annak feltételei egyébként is fennállnak.

Az ügyész azonban kötelezettségeket illetően a nélkül nem dönthet a kérdésben, hogy a felek ahhoz hozzájárulásukat adnák. A kompenzációra ugyanis szigorúan a felek érdekében kerülhet sor.

A 2003. júliusban hatályba lépett Be. tehát új feladatokat rótt az ügyészre. A jóvátételi terv elkészítése mellett, a felek meghallgatása, illetve hozzájárulásának beszerzésén túl ellenőrzi a megállapodás teljesítésének végrehajtását, és természetesen nyilvántartást is vezetnie kell az ügyről.

Ez további munkaterhet rótt az ügyészségre. A magyar szabályozás e szakaszok beiktatásával figyelembe vette ugyan a sértetti és terhelti érdekeket, de az ügyészi tehermentesítés követelményének csak részben felel meg.

A következő Be. novella (IM/Bünt/2005/125) készítői ezen a ponton gondolkodtak el a pártfogó szerepének bevonásáról a büntetőeljárásba.

A 17/2003 (IV. 24) IM rendelet, indoklása szerint, követve több európai ország gyakorlatát, az alternatív szankciók, illetve a büntetőeljárás rendes menetétől történő elterelési lehetőségek hatékonyabbá tételének érdekében létre hozta a pártfogó felügyelői vélemény jogintézményét.

A cél - az indoklás szerint - az volt, hogy a döntésre jogosult teljes képet alkothasson az elkövetőről, a bűncselekményhez és a büntetőeljáráshoz való hozzáállásáról, valamint az elterelés és az alternatív szankciók alkalmazásának lehetőségéről.

A pártfogói véleményt az új Be.-be integráló törvény indoklása továbbiakban nem szólt a jóvátételről, de mivel célként említi meg az elterelést és az alternatív szankciók lehetőségét, úgy ezzel a mediációnak készítette elő a talajt.

A közvetítői eljárás törvényi kereteit a 2007. januárjában hatályban lépett közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény rendezte. A közvetítői eljárás büntetőeljárásba történő szabályozásáról az ugyanekkor hatályba lépett büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény gondoskodott, amely felhasználva és értékelve a helyreállító igazságszolgáltatást szem előtt tartó Pártfogó Felügyelői Szolgálat által végzett tevékenységet, a közvetítői eljárások lefolytatásával kapcsolatos feladatot a pártfogókra delegálta.

Mielőtt azonban a hatályos magyar szabályozást bemutatnám, a következőkben azoknak az országoknak a gyakorlatát mutatom be, amelyek jól képviselik a mediációs eljárás egy-egy sajátos változatát Európában, és mintául szolgáltak más országok számára is.

Mint azt látni fogjuk, a dolgozatomban külföldi megoldásokat bemutató fejezetében, a cseh példa az, amely a legtöbb hasonlóságot mutatja a magyar kezdeményezéssel.

III. Külföldi kitekintés.

1. *Mediáció a francia büntetőjogban*

Franciaországban, a bűncselekményt elszenvedők és az elkövetők kiegyezése kapcsán már a 80-as évek elején voltak kísérletek, de csak jóval később, 1993-ban történt meg e terület törvényi szabályozása.

A francia Büntető eljárásjogi tv. 41.§-a szerint:

Az államügyész a nyomozás elrendelő határozata előtt a felek egyetértésével úgy dönthet, hogy mediátor közreműködését veszi igénybe, amennyiben ez az intézkedés biztosítani látszik a sértettnek okozott kár megtérítését, a bűncselekménnyel okozott jogsérelem megszüntetését és az elkövető újabb bűncselekménytől való visszatartását.

Az ügyész, miután a rendőrségtől a jegyzőkönyvet megkapta, dönt arról, hogy alkalmasnak tartja-e az ügyet a mediáció lefolytatására. Ha úgy gondolja, hogy a sértett és az elkövető közti jóvátétel megvalósulhat és nincs szükség széles körű nyomozás lefolytatására, értesíti az elkövetőt ennek lehetőségéről.

„Természetesen az ügyész ezzel a lehetőséggel abban az esetben él, amikor a jogsértést könnyű megítélni. Nevezetesen ha az elkövető beismeri tettét, ha első bűncselekménye elkövetéséről van szó, ha a büntetendő cselekmény véletlenszerű elkövetésre utal, vagy a családi környezet elég biztos nevelő garanciákat nyújt.”⁸

Az elkövető hajlandósága esetén felkér egy mediátort az ügy lefolytatására. Csakúgy, mint más országokban, Franciaországban is több civil szervezet és önkormányzat mellett működő magánszemélyek foglalkoznak közvetítéssel. Az eljárás ugyan önkéntes, az ügyész azonban figyelmezteti az elkövetőt, hogyha nem vállalja a mediációt, vagy az meghíúsul, vele szemben nyomozást fog lefolytatni.

Általában vagyon elleni bűncselekményeknél és enyhébb személy elleni bűncselekményeknél alkalmazható az eljárás.

⁸ Nacsády Péter Imre: Mi is az a mediáció. in: Magyar jog 3/1995

Az a tény, hogy az ügygel a mediátor foglalkozik, nem jelenti azt, hogy teljesen kikerülne az állami szervezetből, vagyis az ügyész irányítása alól.

Folyamatos tájékoztatási kötelezettség terheli ugyanis a közvetítőt a megállapodás sikerességéről. A mediáció végén pedig jelentést készít az ügyésznek az eljárás eredményéről, aki ez alapján dönti el, hogy a megegyezést jóváhagyja-e és ez esetben nem folytatja le a nyomozást, ellenkező esetben a büntetőeljárás tovább folytatódik.

Annak ellenőrzése, hogy a jóvátétel úgy zajlik-e le, mint ahogy abban megegyeztek, a mediátor feladata. Franciaországban a mediációnak egy olyan formája is ismeretes, amikor nem egy hivatalos mediátor, hanem maga az ügyész az, aki közvetítői tevékenységet végez a felek között. Nacsády szerint azonban ez azzal a veszéllyel járhat, hogy a magiszter a közhatalmi funkciójánál fogva döntőbírói szerepkörbe kényszerül.

2. A belga büntetőjogi mediáció

Belgiumban e téren, 1991 októberében a Genfi Fellebviteli Bírósághoz tartozó hét igazságügyi kerületben végeztek először kísérletet. 17 hónap alatt 1339 esetet vizsgáltak, ebből 1065 eredményesen, míg 274 sikertelenül végződött.

A kutatás értékelése még nem ért teljesen a végére, mikor 1994. február 10.-én megszületett a törvény a mediációról.

Az új jogszabály egy újabb szakaszt is szükségessé tett a belga büntetőeljárás törvénybe bevezetni.

A belga Be. 216. §-a szerint, az ügyésznek kettő évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel büntetendő bűncselekmény esetén, lehetősége van a mediáció lefolytatására.

A közvetítői eljárás hatékony működése érdekében, három új funkciót hoztak létre az ügyészi hivatalban. Minden első fokú bíróságnál egy ún. mediációs ügyészt neveztek ki, akinek elsődleges feladata kiválasztani a beérkezett ügyek közül azokat, amelyeket esetében lehetőséget lát mediációs eljárás lefolytatására.

A magisztrátusok mellett közvetlenül az ügyészségen szociális munkások dolgoznak, hivatalos nevükön, mediációs asszisztensek. Ők olyan gyakorlati feladatokat látnak el, mint a kapcsolat felvétele a felekkel, az eljárás lényegének elmagyarázása és a hajlandóságuk felmérése.

Minden fellebbviteli bíróságnál az ügyészi hivatalban tanácsadók működnek. Foglalkozásuk szerint kriminológusok, és fő kötelességük az asszisztensek munkájának koordinálása és támogatása. Egész Belgiumban összesen 60 asszisztens és 10 tanácsadó működik.

Abban az esetben, ha a mediációs magiszter az ügyet eljárás lefolytatására alkalmasnak találja, értesíti az asszisztent, hogy vegye fel a kapcsolatot a felekkel. Az első ülés, egyelőre csak előkészítő és tájékoztató jellegű. Az érdemi tanácskozás a magisztrátus irodájában, az ő vezetésével folyik. Az eljárásról részletes jegyzőkönyv készül, melyet a végén a felekkel is aláíratnak.

A sértett részvétele az eljáráson nem kötelező, ügyvédjével is képviseltetheti magát. A személyes megjelenése mellett is joga van képviseletre, azonban ekkor az ügyvéd szerepe jóval passzívabb, az egyezkedésbe nem szólhat bele, pusztán tanácsokat adhat ügyfelének. (Az elkövetőnek részvétele a mediáción mindig kötelező.)

Az egyezkedést egy megállapodás zárja, amely tartalmazza az elkövető ígérését a kártérítés, illetve a jóvátétel módjáról. A végrehajtás ellenőrzéséről az asszisztens gondoskodik, aki erről jelentés formájában számol be az ügyésznek. Ha a magisztrátus sikeresnek ítéli az eljárást, határozatban megszünteti a büntetőeljárást. Nincs törvényi korlát annak meghatározására, hogy meddig tarthat a közvetítői eljárás.

Belgiumban a mediációnak egy olyan típusa is ismert, amelyet kifejezetten olyan súlyos, általában erőszakos bűncselekmények esetében alkalmaznak, amelyek kapcsán biztosan sor kerül bírósági eljárás megtartására. Ezekben az esetekben is a magiszter választja ki az ügyeket, és az eljárás lefolytatása is hasonló módon folyik. A mediáció végén az ügyész vádat emel, és csatolja a tárgyalásokról készült jegyzőkönyvet.

A bíróság a mediáció eredményét is figyelembe véve hozza meg az ítéletét.

3. Büntetőjogi mediáció Ausztriában

Ausztriában, 1980-ban részletes törvényjavaslatot dolgoztak ki a fiatalok bűnelkövetők társadalmi helyzetének javítása érdekében. A cél, a társadalomba való visszaintegrálás segítése, esélyegyenlőség biztosítása a munkahelyen és a tanulmányok során valamint, újabb bűncselekmények elkövetésének megelőzése és a bíróságok elé került ügyek számának csökkentése volt.

A törvény megvitatását azonban elhalasztották abból az okból, hogy egy már megkezdett modellkísérlet sikerességét megvárva, egy újabb, és átfogóbb törvényjavaslat kerüljön kidolgozásra. A modellkísérlet a fiatalok és áldozataik, bíróságon kívüli tett-kiegyezésre való hajlandóságát vizsgálta Bécsben, Salzburgban és Linzben.

A kezdeti szkepticizmus ellenére, a kísérlet nagy sikert aratott, így 1988-ban már törvényben rögzítették a mediációt. 1992-től a felnőtt bűnelkövetők által elkövetett bűncselekmények kapcsán is lehetőség nyílt az új alternatív vitarendezési mód alkalmazására, 1999 óta pedig már nemcsak regionálisan, hanem Ausztria szerte elterjedt.

A mediáció eljárás az osztrák büntetőjogban az ügyészség és a bíróság egyaránt elrendelheti, azonban gyakoribb az ügyészi szakban lefolytatott közvetítés.

A Be. 90g. § (3) bekezdése szerint: a rendőrségtől kapott iratok kézhezvétele után, ha a mediáció feltételei fennállnak, az ügyésznek lehetősége van hivatalból egy közvetítéssel foglalkozó szervvel felvenni a kapcsolatot abból a célból, hogy informálják a feleket a bíróságon kívüli eljárás lefolytatásáról.

Az közvetítés megindításához, azonban számos törvényi feltétel szükségeltetik. Olyan közvadás bűncselekmények esetében kerülhet csak sor mediációra, amelyek helyi bíróságok vagy egyes bíró elé tartoznak és a maximum büntetési tétele, felnőttek esetében öt, míg fiatalok esetében 10 év. A cselekmény emellett nem okozhatja más ember halálát.

Általános, kizáró feltételként szól a törvény arról, hogy az elkövetőt nem terhelheti súlyos fokú bűnösség, továbbá az elkövetett cselekményt ne kelljen se generális, se speciális preventatív céllal büntetni.

Külön törvényi követelmény továbbá, hogy az ügyésznek a lehető legalaposabban fel kell derítenie a tényállást, mielőtt dönt a mediáció elrendeléséről. Ez a biztonsági intézkedés azt a célt szolgálja, hogy kellő bizonyossággal el lehessen dönteni, hogy valóban ez a legmegfelelőbb diverziós eszköz.

Ha tehát valamennyi törvényi feltétel megvan, az ügyész rábízta az ügyet a hivatásos mediátorra. A közvetítő felveszi a kapcsolatot a felekkel és megkezdődik az eljárás.

Érdekes momentuma az osztrák szabályozásnak, hogy a mediáció, kizárólag a fiatalkorúak esetében a sértett beleegyezése nélkül is lefolytatható. Ez azonban csak abban a ritka esetben fordulhat elő, ha az áldozat az eljárás megtartásába ugyan beleegyezett, de az ő felróható hibájából (pl. bosszúból) nem tudnak részletkérdésekben megállapodni.

A tárgyalás lezárása után a közvetítő beszámolót intéz az ügyészhez, aki a megállapodást elfogadja és megszünteti a büntetőeljárást, vagy vádat emel.

Az ausztriai gyakorlat szerint a bírónak is lehetősége van mediátor elé utalni az ügyet. Ez a lehetőség azonban ritkábban merül fel, mivel az ügyész az eset feldolgozása után már korábban megállapítja, hogy a közvetítés lefolytatására lehetőség van-e, illetve felméri a felek hajlandóságát. Az eljáró bíró persze ettől még később mediációra alkalmasnak tarthatja az eléje kerülő ügyet.

Egy osztrák felmérés alapján a leggyakoribb fiatalkorúak által elkövetett cselekmények amelyek esetében mediációt alkalmaznak: lopás, betörés, rongálás és jármű önkényes elvétele.

A felnőtteknél általában szituatív cselekményekből, mindennapi véleménykülönbségek elmérgesedéséből adódnak azok a konfliktusok, amelyeknél közvetítést folytatnak le.

4. A Cseh Köztársaság törvénye a Pártfogó és Mediációs Szolgálatról

A közvetítő eljárásnak egy sajátos és óvatos, radikális változtatásokat nem igénylő, a hazai büntetőjog rendszerébe illő, megoldása jött létre a Cseh Köztársaságban.

A Pártfogó és Mediációs Szolgálatról szóló, 2000. július 14-én hatályba lépett 257. számú törvény szerint, mediáció alatt az elkövető és áldozat közötti konfliktus megoldását célzó, bíróságon kívüli közvetítői tevékenységet értjük, amelyet a büntetőeljárással összefüggésben hajtanak végre. Mediációra a cseh jogban is csak a felek beleegyezésével kerülhet sor.

A cseh büntetőeljárás során a mediációt a pártfogói tevékenységgel összefüggésben, annak kiegészítéseként használják. Abban az esetben, ha pártfogó kirendelésére kerül sor, és az ügyben eljáró bíró illetve ügyész úgy látja jól, megpróbálkoznak a közvetítés lefolytatásával is, amikor pedig lehetőséget látnak a felek kiegyezésére, minden esetben pártfogót rendelnek ki. A mediációt hivatalos mediátorok vezetik, akik együttműködnek a pártfogókkal. A pártfogó hagyományos feladatai ekkor a törvény szerint kiegészülnek az alábbiakkal:

- a pártfogó ösztönzi az elkövetőt a sértettel való kiegyezésre, a közvetítői eljárásban való részvételre
- segíti az áldozatot és más érintett személyt a bűncselekmény következményeinek megszüntetésében
- lezárja az elkövető és az áldozat között létrejött megegyezést az okozott kár jóvátételéről
- ellenőrzi, hogy az elkövető eleget tesz-e a közvetítés során hozott megállapodásnak.

A közvetítői tevékenység ellátására a járásbírók, illetve a Prágai városi Bíróság székhelyén hivatalok jöttek létre. Mediációs intézkedés megtételére való felhatalmazást az a bíróság, előkészítő szakaszban pedig az az ügyészség adja meg, amelynek illetékességi körébe a hivatal tartozik.

Az eljárás gyorsabbá tétele érdekében, vagy egyéb okokra hivatkozással annak a bíróságnak az elnöke is felhatalmazhatja a hivatalt a megfelelő lépések megtételére, amelynek illetékességi területén az érintett személy lakik.

A hivatalok tehát a büntetőeljárásban részt vevő testületek felkérése alapján végzik feladataikat, ugyanakkor sor kerülhet sértetti vagy elkövetői kezdeményezésre is. Az ilyen esetekben haladéktalanul értesíteni kell a bíróságot, amely dönthet úgy is, hogy az ügyben továbbiakban mediáció nem folytatható.

Az ismertetett külföldi megoldásokat a jobb áttekinthetőség kedvéért táblázatba foglalom:

	francia gyakorlat	belga gyakorlat	osztrák gyakorlat	cseh gyakorlat
mediáció alkalmazásának törvényi feltétele	az ügyész mérlegelési körébe tartozik.	2 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb bcsk.	felnőttek:5 évnél nem súlyosabb, fiatalok esetében: max. 10 év. + egyéb feltételek	pártfogó kirendelésekor, bírói mérlegelés esetén
az eljárás megindításának ideje	a nyomozás elrendelése előtt	széleskörű nyomozás lefolytatása után, vádemelés előtt	lsd. belga gyakorlat + a bírósági eljárás során	bírói szakban, esetleg ügyészi szakban
az eljárás irányítója	a mediátor, de ismert olyan típusa is amikor az ügyész	az ügyész, de az eljárásban részt vesznek még egyéb személyek is	kizárólag a mediátor	mediátorok
a sikeres mediáció következménye	nem kerül sor nyomozásra	vádemelés elhalasztása	vádemelés elhalasztása ill. a mediáció eredményének bíró általi figyelembevétele	mediáció eredményének bíró általi figyelembevétele

IV. A közvetítő eljárás a magyar büntetőeljárásban

A hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban Be.) 221/A. § rendelkezéseinek és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 29.§-ában foglalt tevékeny megbánásról szóló rendelkezéseinek összevetése alapján, az ügyész - hivatalból, vagy a gyanúsított, a védő, illetőleg a sértett kezdeményezésére - a vádemelés helyett az eljárást 6 hónapi időtartamra felfüggeszti és az ügyet közvetítői eljárásra utalja mindkét fél beleegyezése, az elkövető vádemelésig megtett felelősséget elismerő nyilatkozata és jóvátételi szándéka esetén. További kritériumként szerepel a az eljárásjogi törvényben, hogy a mediáció lefolytatásának csak akkor van helye, ha a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető, vagy megalapozottan feltehető, hogy a bíróság a tevékeny megbánást a büntetés kiszabása során értékelni fogja.⁹ A törvényi szabályozás a mediáció lehetőségét az élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és az egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési, a vagyon elleni és a szellemi tulajdonjog elleni bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás esetén teszi lehetővé.

A sikeres közvetítői eljárás a ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett elkövetése esetén a vádemelés mellett a büntetés korlátlan enyhítésével járhat, míg három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett esetén nem is kerül sor vádemelésre, a büntetőeljárást az ügyész vagy a bíróság megszünteti.

Itt tartom fontosnak megjegyezni, hogy a korlátlan enyhítés - a közvetítői eljárás bármennyire sikeresen zárul is - nem eredményezheti, hogy az elkövetővel szemben a bíróság intézkedést alkalmazzon, figyelem arra, hogy a Btk. 29. § (2) bekezdése és 82. § (5) bekezdése alapján a büntetés korlátlan enyhítésekor legfeljebb bármely „büntetési nem” legkisebb mértéke szabható ki. Éppen ezért, megítélésem szerint, az ilyen, leggyakrabban pénzbüntetés szankcióval záruló büntetőeljárás során az eljáró bírónak körültekintően kell mérlegelnie a bünteteskiszabása körében értékelhető azon körülményt is, ha a közvetítői eljárás magas összegű anyagi jóvátétellel zárult.

⁹Természetesen a feltételek vizsgálatakor figyelemmel kell lenni arra, hogy nem áll-e fenn a Btk. 29. § (3) bekezdése szerinti kizáró ok.

Abban az esetben, ha a közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodás teljesítését a terhelt megkezdte, de a büntethetősége nem szűnt meg, az ügyész a három évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a vádemelést egy évtől két évig terjedő időre elhalaszthatja.

Amennyiben a közvetítői eljárás eredménytelenül zárulna, a büntetőeljárás tovább folytatódik, ám fontos kitétel, hogy ennek tényét a terhelt terhére értékelni nem lehet, továbbá, hogy a mediáció keretében tett nyilatkozatok nem használhatóak fel az eljárás során bizonyítási eszközként.

Közvetítői eljárás lefolytatására természetesen lehetőség van a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban is, az általános szabályokkal szemben megengedőbb feltételek esetén. Így öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén a kár közvetítői eljárásban történő megtérítése, illetve a bűncselekmény káros következményeinek jóvátétele eredményezheti az eljárás megszüntetését, míg a megállapodásban foglaltak teljesítésének megkezdése a vádemelés elhalasztásával jár.

A törvény kötelezővé teszi pártfogó felügyelői vélemény beszerzését, ha a fiatalkorú ellen folyó büntetőeljárásban vádemelés elhalasztása látszik célszerűnek. Az általános szabályokkal szemben a fiatalkorú érdekeinek védelmére tekintettel a törvényes képviselő jelenléte a közvetítői eljárás során kötelező.

A közvetítői eljárásra utalás érdekében nem csak a vád benyújtása előtt, hanem bírói szakban is lehetséges a büntetőeljárás 6 hónapra történő felfüggesztése. Erre a tárgyalás előkészítése során, a tárgyalás kitűzését követően vagy akár a tárgyalás megkezdése után is mód adódhat.

A bíróságon eltöltött gyakorlati tapasztalatom alapján a közvetítő eljárás lefolytatására leggyakrabban terhelti illetve védői indítvány esetén került sor. A ügyészek hivatalból ritkábban kezdeményezik a közvetítői eljárás lefolytatását, illetve sok esetben erre vonatkozó kérelem ellenére a vádemelés mellett döntenek, hivatkozva a Be. 221.§ d) pontjába foglaltakra, azaz arra, hogy a bűncselekmény jellege, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel nem mellőzhető a bírósági eljárás lefolytatása.

Ugyanakkor a bíróság - mindezen szempontokat mérlegelve - ennek ellenére később mégis úgy ítélni meg, hogy közvetítői eljárás lefolytatásának helye van és az eljárást felfüggeszti. E tekintetben ugyan nem állnak rendelkezésre kimutatható számadatok, de Komárom-Esztergom Megyében általam megkérdezett bírók elmondása szerint, a bíróság felfüggesztő végzéseit az ügyész szinte minden esetben megfellebbezi, következetesen kifejezésre juttatva, hogy azért döntött a vádelemelés mellett, mert nem látta lehetőségét a közvetítői eljárás lefolytatásának. És ugyan statisztikailag szintén nem kimutatható, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a Törvényszék - körültekintően vizsgálva a közvetítői eljárásra utalás törvényi feltételeit - nagy számban hagyja helyben az elsőfokú bíróságok eljárás felfüggesztéséről rendelkező döntéseit. Összegezve tehát úgy látom, az ügyészség a közvetítői eljárás feltételeit szigorúbban vizsgálja, mint a bíróság.

V. Közvetítői eljárás a szabálysértési eljárás során

A büntetőeljárásban alkalmazható mediációs eljárás kedvező jogalkalmazási tapasztalatai nyomán felmerült az igény azon cselekmények kapcsán is a közvetítői eljárás lefolytatásának törvénybe iktatására, amelyek kisebb fokban veszélyesek a társadalomra.

A 2014. január 1. napjától hatályba lépett, az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról szóló 2013. évi CLXXXVI. törvény rendelkezése alapján nyílt lehetőség arra, hogy először a bíróság, majd - egy újabb módosítás eredményeként - a szabálysértési hatóság az ügyet közvetítői eljárásra utalás céljából felfüggeszse.

A szabálysértési törvény a szabálysértési hatóságok és a bíróságok részére előírja, hogy amennyiben a közvetítői eljárás feltételei fennállnak, fel kell hívni az eljárás alá vont személyt és a sértett figyelmét a közvetítői eljárás lehetőségére, és tájékoztatási kötelezettséget ír elő a közvetítői eljárás szabályaira, lehetséges költségeire vonatkozóan.¹⁰

¹⁰Ilyen tájékoztatási kötelezettséget egyébiránt a büntetőeljárás törvény - szemben a szabálysértési törvény rendelkezéseivel - csak a bíró számára ír elő a 263. § (4) bekezdésében, mely szerint ha közvetítői eljárás lefolytatásának lehet helye, és az ügyész az eljárást a 221/A. § (4) bekezdése alapján nem fűggesztette fel, a tanács elnöke a vádirat kézbesítésével egyidejűleg tájékoztatja a vádlottat, a védőt és a sértettet a közvetítői eljárás iránti indítvány megtételének lehetőségéről és a közvetítői eljárás következményeiről.

A törvény kötelező rendelkezései ellenére sajnálatos módon gyakran szembesülök azzal, hogy a szabálysértési hatóság az előkészítő eljárás lefolytatását követően, az ügy iratait a bíróság részére anélkül küldi meg, hogy e tájékoztatási kötelezettségüknek eleget tenne.

További problémaként szokott felmerülni, hogy a téves tájékoztatás nyomán az eljárás alá vont személy olyan esetben indítványozza a mediációt, amikor annak helye nincs, így például garázdaság szabálysértése esetén.

A leggyakoribb hibaként azonban az fordul elő, hogy a szabálysértési hatóság - abban az esetben is kezdeményezi közvetítői eljárás lefolytatását, amikor az eljárás alá vont személy bár elismeri a cselekmény elkövetését, vallomásának tartalma szerint azonban azt tagadja.

A Kúrai közvetítői eljárás során felmerülő jogalkalmazási kérdésekkel foglalkozó 3. számú Bk. véleménye¹¹ azonban erre nézve egyértelmű útmutatásul szolgál, amikor előírja, hogy a közvetítői eljárás feltételeinek vizsgálatakor a beismerő vallomásnak ténybelinek és bűnösségre is kiterjedőnek is kell lennie.

A Szabálysértési törvény szerint - csakúgy mint a büntetőeljárás során - a közvetítői eljárásnak csak egyszer van helye, így ha az előkészítő eljárásban a szabálysértési hatóság az eljárást már ez okból felfüggesztette, annak sikertelensége esetén a bíróság ezt már értelemszerűen nem teheti meg.

Tapasztalataim szerint azonban gyakran fordul elő, hogy az előkészítő eljárás során az érdekeltek nem járultak hozzá a közvetítői eljárás lefolytatásához, ám a tárgyaláson már ezt üdvöztető lehetőségnek tartják. Ez sok esetben azzal is magyarázható, hogy az eljárásban érintettek bár a közvetítői eljárásról tudomást szereznek, de ennek lényegét és előnyit nem értették meg.

A Be. 221/A. § (3) bekezdésének b) pontja szerint megkívánt gyanúsítottai beismerő vallomásnak a nyomozás során, legfeljebb a vádemelésig kell megtörténnie. Az eljárás későbbi szakában tett beismerés azonban már nem vehető figyelembe a mediáció alkalmazhatósága szempontjából.

¹¹<http://www.lb.hu/hu/kollvel/3-bkv> (2017. 07. 10.)

A szabálysértési eljárás azonban ilyen kritériumot nem tartalmaz, azaz a Szabs.tv. 82/A.§ (3) bekezdése és (4) bekezdésének összevetése alapján, az elsőfokú érdemi döntés meghozataláig van lehetőség a közvetítői eljárás feltételeinek vizsgálatára - így többek között a felelősség elismerésére.

Mindezek alapján úgy gondolom, hogy még a bíróság azon eljárása sem sérti a törvény rendelkezését, ha a tárgyalás megnyitását követően a felelősségéről korábban nem nyilatkozó, ellentmondásosan nyilatkozó, avagy akár a felelősségét tagadó eljárás alá vont személyt tájékoztatja a közvetítői eljárás előnyeiről.

Természetesen felmerül a kétség egy ilyen beismerő vallomás őszintesége vagy akár hiteltérdemlősége tekintetében, ám ezek az aggodalmak az eljárás előnyeit és hátrányait mérlegelni képes eljárás alá vont személlyel szemben az eljárás korábbi szakaszában is éppúgy fennállnak. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy a kisebb tárgyi súlyú szabálysértési eljárásban az eljárás gyors és hatékony lefolytatását szem előtt tartva, az állami büntetőjogi igényének érvényesítése mellett minden esetben mérlegelni kell a sértetti érdekek kielégítését is.

A szabálysértési eljárásban a közvetítő eljárás feltételei lényegében megegyeznek a büntetőeljárás során bemutatottakkal, azaz a felelősség elismerésén túl, a jóvátételre való hajlandóság és mindkét fél hozzájárulás szükséges, továbbá a közvetítői eljárásnak akkor van helye, ha a szabálysértés jellegére, az elkövetés módjára, és az eljárás alá vont személyére tekintettel a szabálysértési eljárás lefolytatása mellőzhető.

Emellett a törvény rendelkezései szerint, nem alkalmazható a közvetítői eljárás olyan eljárás alá vont személy esetében, aki 1 éven belül eredményes közvetítői eljárás befejezése óta 1 év még nem telt el.

Ez utóbbi feltétel vizsgálata során ki kell térni arra, hogy a hatóságok részére nem áll rendelkezésre kellő információ, ugyanis nincs olyan nyilvántartási rendszer, amely alapján ez utóbbi kritérium leellenőrizhető lenne. Sem a szabálysértési elítéléseket rögzítő Szabálysértési Nyilvántartási Rendszer, sem az eljárás egyéb módon történő lezárását rögzítő Központi Szabálysértési Statisztikai rendszer nem rögzít olyan adatokat, amely alapján az eljárás alá vont személlyel szemben korábban lefolytatott közvetítői eljárás ténye megállapítható lenne, megjegyzem annak ellenére, hogy véleményem szerint az utóbbi erre alkalmas lenne.

Megítélésem szerint ezért indokolt lenne, hogy a jogalkotó ennek szükségességét és lehetőségét megvizsgálja.

Az Esztergomi Járásbíróságon általam kialakított gyakorlat szerint - egyéb adat hiányában - a bíróságon folyamatban volt ügyek listáját tartalmazó lajstromprogram alapján igyekszem meggyőződni arról, hogy valamely eljárás alá vont személlyel szemben korábban sor került-e az eljárás megszüntetésére egy sikeres közvetítői eljárás lefolytatása miatt.

Figyelemmel azonban arra, hogy a bíróságok csak az illetékességi körükbe tartozó szabálysértések eredménye tekintetében vizsgálódhatnak, ez nem szolgálhat elegendő információval e hivatkozott feltétel megállapításához.

Amennyiben tehát a törvényben írt feltételek megállapíthatóak a szabálysértési hatóság vagy a bíróság dönt az eljárás felfüggesztéséről. Ellentétben a büntetőeljárás során hozott bírói döntéssel, ez a végzés nem fellebbezhető.

A gyakorlatban azonban felmerül, hogy mi a helyzet a közvetítői eljárásra vonatkozó indítvány elutasítása esetén. A szabálysértés törvény - ellentétben a büntetőeljárás törvénnyel - erre vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezést, így kérdésként merült fel az is, hogy ilyen esetben a hatóságoknak szükséges-e egyáltalán alakszerű határozatot hoznia.

Megítélésem szerint ilyen indítvány esetén a bíróságnak kötelessége állást foglalni, melyet csak és kizárólag határozati formában - tehát végzéssel tehet meg - mely végzés ellen, figyelemmel arra, hogy a törvény azt kifejezetten nem zárja ki, fellebbezésnek van helye.

A Szabálysértési törvény szűk határidőt szab a közvetítői eljárás lefolytatására, erre 30 nap áll rendelkezésre, mely azonban egy alkalommal további 30 napra meghosszabbítható.

A Szabs.tv. 82/F. §-a alapján a közvetítői eljárást úgy kell megszervezni, hogy azt ezen időtartamon belül be lehessen fejezni és a megállapodásról szóló okirat a hatóságokhoz megérkezessen.

A büntetőeljárás során rendelkezésre álló 6 hónapos időszakkal szemben a legfeljebb 60 napos időszak alatt az erre kijelölt pártfogó gyakran csak egy alkalommal képes találkozni az érintettekkel, ezért ez esetben, a már korábban bemutatott ülés keretében különösen körültekintően és hatékonyan kell eljárnia.

Még nagyobb problémaként szokott azonban felmerülni a határidőn túlra nyúló teljesítés megítélése. Ahogy korábban bemutattam, a büntetőeljárás során, amennyiben a teljesítését a terhelt megkezdte, az ügyész a három évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a vádemelést egy évtől két évig terjedő időre elhalaszthatja. Ilyen lehetőség a büntetőeljárás során ugyan az eljárás bírósági szakaszában nem áll rendelkezésre, ám a bíróság a büntetéskiszabás során enyhítő körülményként értékelheti a részbeni kárenyhítést (jóvátételt).

A szabálysértési eljárás során azonban a határidőn túl nyúló teljesítés a közvetítői eljárás eredménytelenségével zárulna, illetve ilyen megállapodást a pártfogó felügyelő - minthogy a törvénybe ütközik - nem is foglalna írásba.

A vélelmezhető jogalkotói célokat figyelembe véve, a bíróságnak azonban - a büntetőeljáráshoz hasonlóan - lehetőségében áll itt is a részbeni teljesítés nyomatékos enyhítő körülményként történő figyelembevétele. A gyakorlatban azonban a szabálysértés során eljáró titkárok - hozzám hasonlóan - szem előtt tartva a jóvátétel jelentőségét, meglehetősen rugalmasan kezeli, ha a közvetítő a 30, illetve a 60 napot nem számottevően túllépve küldi meg a megállapodás teljesítéséről szóló jelentését.

Mivel a szabálysértési eljárás során rendelkezésre álló 30 napos rövid határidő az anyagi jóvátételben való megállapodásnak kedvez, véleményem szerint érdemes lenne a jogalkotónak elgondolkodnia legalább a fiatalok esetén az általános szabályoktól eltérő, hosszabb tartamú teljesítési határidő kijelölésén, azzal a nem titkolt ösztönző céllal, hogy a kár megfizetése helyett a személyes jóvátételben való megegyezésre nagyobb esély nyíljon.

Gyakran tapasztalom ugyanis, hogy az önálló jövedelemmel és vagyonnal nem rendelkező fiatalok esetén is a közvetítés az okozott kár megfizetésével zárul, annak ellenére, hogy valószínűleg speciális prevenció szempontjából is hatékonyabbnak bizonyulna, hogy a fiatal elkövető ne azzal szembesüljön, hogy

a törvényes képviselője megváltja a tettét, hanem átérezve az általa okozott sérelmet, megkísérelje azt személyes közreműködésével jóváenni.

Megjegyzem sajnálatos módon az ilyen lehetőségektől a sértettként eljáró nagyobb cégek, áruházláncok képviselői is kivétel nélkül automatikusan elzárkóznak, holott nem tartom naiv elképzelésnek, hogy az ő esetükben sem lenne haszontalan az így szerzett „ingyenes” munkaerő kihasználása.

Bele kell azonban törődnünk abban, hogy a bíróságoknak - sem a büntetőeljárás során, sem a szabálysértési eljárás keretein belül - nincs módja arra, hogy amennyiben a megállapodásban foglaltak megfelelnek a törvény előírásainak, azt felülbírálja. Így gyakorlatom során sor került már arra, hogy megszüntettem az eljárást egy olyan eredménnyel zárult közvetítői eljárás során, ahol a jóvátételként fizetett kárösszeg jóval meghaladta a cselekménnyel okozott kár mértékét, illetve arra is volt példa, hogy a sértett egy egyszerű bocsánatkéréssel beérte a gépjárműve megrongálásával okozott, büntetőjogi értékhatárt megközelítő mértékű károkozás esetén.

Ha a szabálysértési eljárás során a közvetítői eljárás eredménytelenül zárul, a bíróságnak lehetőségében áll, hogy a törvény általános rendelkezései szerint meghallgatás nélküli eljárás során, vagy - ha ennek szükségét látja - tárgyalás tartása mellett hozza meg a döntését. Abban a korábban felvázolt esetben azonban, amikor a tárgyalás megnyitása után történő közvetítő eljárásról szóló tájékoztatás következtében került sor az eljárás felfüggesztésére, a sikertelenül véget érő mediáció esetén azonban az eljárást csak újabb tárgyalás tűzésével indokolt folytatni.

Mindezt véleményem szerint az indokolja, hogy a törvény szerint a bíróságnak az előkészítő eljárásról készített jelentés hozzá érkezését követő 15 napon belül kell döntenie arról, hogy az ügyet meghallgatás nélküli eljárás során bírálja el, vagy indokoltnak tartja tárgyalás tartását. Amennyiben erről már tehát döntött, következetlen lenne korábbi döntését felülbírálni és tárgyaláson kívül határoznia.

Vitatott azonban annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a szabálysértési eljárásban sor kerülhet-e bíróság elé állítás keretében közvetítői eljárásra utalásra.

A Kúria Büntető Kollégium joggyakorlat-elemző munkacsoportjának megállapításai szerint¹² a joggyakorlat e tekintetben nem egységes. Egyes törvényszékek álláspontja szerint, a közvetítői eljárásnak a bíróság elé állításos ügyben is helye lehet, fokozott gonddal kell azonban vizsgálni a Szabs.tv. 82/A. §-a (4) bekezdésének c) pontjában írt feltétel fennállását. Míg mások értelmezése alapján ennek azért nincs helye, mert a bíróság elé állítás kapcsán az eljárás alá vont személy szükségképpen őrizetben van, amivel ez a jogintézmény nem egyeztethető össze.

A Kúria munkacsoportja szerint, a bíróság elé állítás esetében a közvetítő eljárás általában nem alkalmazható, mert nem lehet más álláspontra jutni, mint a büntetőeljárásban. Márpedig a 3. Bkv számú büntető kollégiumi állásfoglalás alapvetően azért mondta ki, hogy bíróság elé állítás esetében a közvetítő eljárás általában nem alkalmazható, mert a lefolytatásához szükséges idő [Bkt. 9. § (1) és (4) bek.] nem áll rendelkezésre. Emellett, mivel a Szabs.tv rendelkezései nyomán mellőzhető a közvetítői eljárásra utalás a szabálysértés jellegére, az elkövetés módjára és az eljárás alá vont személyre tekintettel, így maga a szabálysértési törvény sem ír elő feltétlen alkalmazandóságot.

A fentiekkel ellentétes véleményem szerint, a közvetítői eljárás lehetőségének megismerésétől nem zárható el az eljárás alá vont személy. Így amennyiben egyéb törvényi lehetséges fennáll, és az erre vonatkozó tájékoztatást követően az elkövető indítványozza, úgy az eljárás felfüggesztése nem mellőzhető. Ennek feltételeit azonban az őrizetebe vételt megelőzően szigorúan vizsgálni kell és ha kizáró ok nem merül fel, a tetten ért elkövető nem állítható bíróság elé. Azonban ha ez mégis megtörténik, a hatóság e körben történt mulasztása az eljárás alá vont személy hátrányára nem válhat, így a bíróságnak kötelessége határozni az eljárás felfüggesztéséről, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a szabálysértés jellegére, az elkövetés módjára és az eljárás alá vont személyre tekintettel az indokolt lehet.

Ezen kívül reflektálva a Kúria megállapításaira, úgy gondolom, hogy a szabálysértési eljárás során egyébként sem vehetőek figyelembe a büntetőeljárás során bíróság elé állítás során alkalmazandó határidők, így nem utasítható el a közvetítői eljárásra vonatkozó indítvány arra tekintettel, mert a büntetőeljárás törvény akként rendelkezik, hogy a tárgyalást a bíróság elé állítás napján be kell fejezni, és legfeljebb egy alkalommal, 8 nappal lehet elnapolni.

¹²http://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_5.pdt (2017.07.10.)

Nem értek egyet a joggyakorlat elemző munkacsoport által e körben tett azon megállapítással sem, hogy a szabálysértési eljárás mielőbbi lefolytatásához fűzött társadalmi érdek rendre megelőzi az egyéni érdekek érvényesülését. Nézetem szerint a szabálysértési eljárás során hozott döntések meghozatala előtt - így például a tárgyalás tartása mellett történő vagy tárgyaláson kívül hozott határozat közötti lehetőségek választásakor is - a bíróságnak, már csak a rövid határidők miatt is valóban eleget kell tennie a szabálysértési ügy minél gyorsabb és hatékonyabb lezárására vonatkozó igényeknek, azonban ez soha nem mehet az egyéni érdek rovására. Minden egyes ügyben ezen szempontok együttes mérlegelése mellett hozható megalapozott döntés, amely akár persze azzal is zárulhat, hogy nem az egyéni érdekek kerülnek előtérbe.

Ez utóbbira talán érzékletes témába illő példa lehet egy olyan általam elbírált szabálysértési ügy, amikor egy kb. 1000 forint értékű szemetesvödör kocsmá előtti eltulajdonítása miatt folyt a szabálysértési eljárás, melynek során egyébiránt elvben a közvetítői eljárás valamennyi konjunktív feltétele fennállt.

Ez esetben is mérlegelendő volt, hogy vajon a makulátlan szabálysértési előélettel rendelkező eljárás alá vont személlyel szemben egyszerűen és gyorsan meghallgatás nélküli eljárás keretében figyelmeztetés alkalmazása mellett hozzák-e határozatot, vagy a szabálysértési elkövetés értéket jóval meghaladóbb költségekkel járó közvetítői eljárásra utalásról döntenek.

Végül ebben az esetben azt a lehetőséget választottam - az egyéni érdekeket háttérbe helyezve - hogy az eljárás alá vont személyt figyelmeztetésben részesítettem.

Hangsúlyozom azonban, hogy az az általános - és nem is mindig helytálló - megállapítás, hogy a szabálysértések kisebb fokban veszélyesek a társadalomra és megítélésük jóval egyszerűbb, nem mentheti fel a jogalkalmazót attól, hogy minden egyes esetben kellő alaposággal vizsgálja az eset valamennyi körülményét és döntésének hatásait.

VI. A mediáció szükségessége egy empirikus kutatás tükrében

Mint láthattuk a büntetőjog anyagi és eljárásjogi korszerűsítésének igényére reagáló közvetítői eljárás, túllépve a kontradiktórius eljárás kereteit, lehetőséget ad az érintetteknek arra, hogy a „konfliktusok” kezelésének működőképesebb, gyorsabb és humánusabb módját választják.

A közvetítői eljárás törvényi bevezetése óta eltelt közel 10 év alapján levonható tapasztalatok a mediációs eljárás sikerességéről számoltak be és az e tárgykörben megjelenő írások azt mutatták be, hogy a mediációs eljárás, a sértetti érdekek fokozottabb érvényesítése mellett akár újabb bűncselekmények elkövetésétől való visszatartó erőként is szolgálhat.

Pedig a közvetítés hazai büntetőjogba történő bevezetése kapcsán lényeges kérdésként merült fel, hogy vajon milyen lesz az emberek hozzáállása az elkövetővel történő megegyezéshez, lehet-e sikeres a hagyományos magyar büntetési rendszeren belül alkalmazott - a sértett hozzájárulásához kötött - közvetítői eljárás.

Mint ahogy a kérdés már korábban, a közvetítői eljárás törvénybe iktatását megelőzően foglalkoztatott, szükségesnek tartottam ennek felmérése céljából a büntetőjogi mediáció törvénybe iktatásával egy időben kérdőíves kutatás formájában 110, különböző korcsoportú és foglalkozású, olyan személy véleményét megkérdezni, akik már valamely bűncselekmény sértettjei voltak.

A kérdőív kérdéseit - amelyet a dolgozat végén mellékletben közlök - úgy fogalmaztam meg, hogy olyanok is kitölthették, akik a jogi szaknyelvben nem járatosak. 150 db. kérdőívet küldtem szét, ebből 110 db.-ot kaptam vissza kitöltötten.

A kutatást bölcsész- és jogtudományi egyetemeken, fodrászszalonban, videó kölcsönzőben és ruhaüzletben végeztem.

Elsőként azt próbáltam megtudni, hogy a válaszadó sérelmére követtek -e már el valamilyen bűncselekményt. Ezt a kérdést azért tettem fel, mert arra voltam kíváncsi, hogy vajon eltérően viszonyulnak-e a mediációhoz azok az emberek, akik ellen már követtek el bűncselekményt, mint azok, akik ellen még nem.

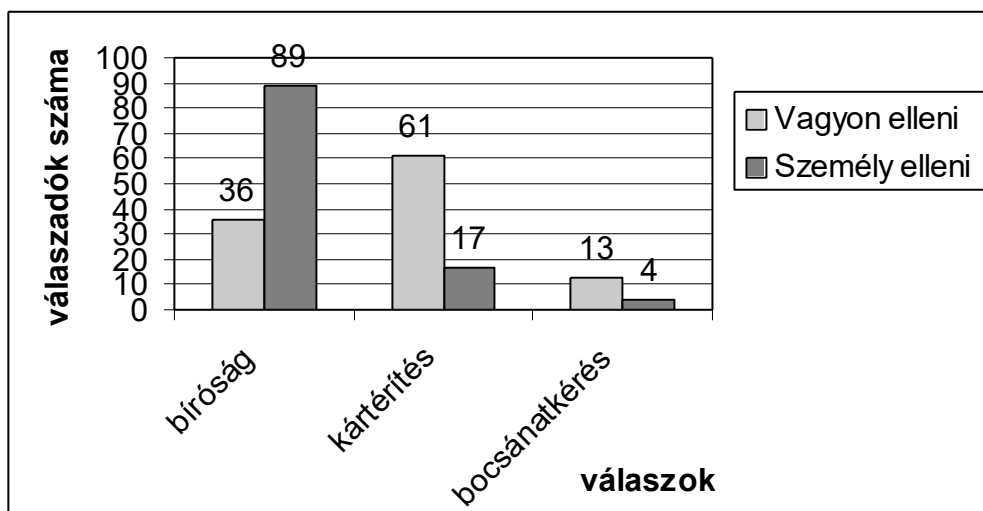
Értékelhető következtetést azonban itt még nem tudtam levonni, ugyanis a megkérdezettek közül csupán 8-an nem váltak bűncselekmény áldozatává, az ő válaszaik pedig nem térnek el a többiekéhez képest.

A válaszokban szereplő leggyakoribb bűncselekmények a következők: lopás (főként betöréses lopás), rongálás, és testi sértés.

A következő két kérdésben azt kellett megválaszolni, hogy miként alakuljon a további eljárás akkor, ha a terhelt vagyon elleni, illetve ha személy elleni bűncselekményt követett el.

Mindkét esetben a bíróság elé állítás, a kár teljes megtérítése, vagy az őszinte megbánás és egyben bocsánatkérés lehetősége között lehetett választani. (Az utóbbit azzal a feltétellel, ha az elkövetőnek nincs más módja jóvátenni a cselekedetét).

A válaszokat összesített grafikonon érzékeltetem:

Úgy gondolom, hogy az eredmény nem tűnik meglepőnek abban az esetben, ha a reakciókat a személy elleni bűncselekmények kapcsán értékeljük. 110 megkérdezett személy közül 89-en az elkövető megbüntetését kívánták. Érdekes adat viszont, hogy ez esetben is akadtak 4-en, akik meglegednének bocsánatkéréssel is. Vagyon elleni bűncselekmény elkövetőivel szemben jóval engedékenyebbek a válaszadók. A megkérdezettek több mint a fele a büntetés kiszabása helyett a kártérítést választotta, és nem elhanyagolható azoknak a száma sem, akik a bocsánatkérés mellett döntöttek.

Ez már jelzi számunkra, hogy az emberek nagy százaléka a saját anyagi érdekeinek reparálása fejében az elkövető megbüntetésétől is eltekintene. A mediációs eljárás lefolytatása tehát, az ő esetükben nagy valószínűséggel, sikerrel végződne.

A kérdőívben érdeklődtem arról is, hogy vajon hajlandóak lennének-e az emberek találkozni az elkövetővel azért, hogy megbeszéljék egymással a sérelem jóvátételének lehetőségét (egy közvetítő segítségével, akiben megbíznak).

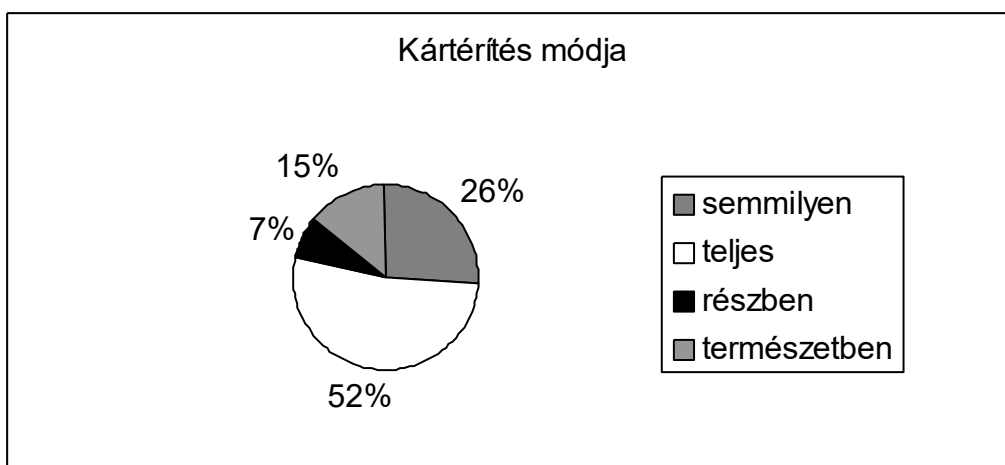
A kérdőívet kitöltők közül 48 személy vállalkozna egy ilyen találkozásra.

Érdekes összevetnünk az igennel válaszolók arányát azoknak a számával, akik a büntetéskiszabás helyett a kártérítést választották.

Arra az eredményre jutunk, hogy a kártérítést választók közül (61 személy), 13-an nem szívesen találkoznának az elkövetővel, a többiek viszont igen. Ez azt jelenti, hogy 110 vagyon elleni bűncselekmény sértettje közül, 48 esetben le lehetne folytatni a közvetítői eljárást úgy, hogy mindkét fél jelen van a tárgyaláson, míg a maradék 13 ügyben zárt ülés megtartására lenne szükség.

Következő kérdésként azt tettem fel, hogy abban az esetben, ha semmiképpen nem kerülhetne sor bírósági eljárásra, a megkérdezettek a kártérítés melyik módját választanák.

Az eredményt az alábbi kördiagramban foglalom össze:

A válaszadók közül 29-en akkor sem kérnék az elkövetőtől a káruk megtérítését, ha erre lehetőség nyílna. Ők azok tehát, akik a mediáció lehetőségét teljes mértékben elvetik, és csakis az elkövetett cselekmény megtorlását kívánják.

Többen választották viszont a lehetséges megoldások közül a természetbeni kártérítést, mint a részbeni anyagi jóvátételt.

Valószínű tehát, hogy az emberek többsége az elszenvedett sérelem minél teljesebb kompenzálását tartja szem előtt, és ha ez nem valósulhat meg anyagi teljesítéssel, hajlanak a jóvátétel más módjának elfogadására is.

Végezetül arra voltam kíváncsi, hogy a megkérdezettek számára fontos-e, hogy az elkövető tettét őszintén megbánva, kifejezze bocsánatkérését.

A megkérdezettek véleménye pontosan 50-50%-ban oszlik meg.

Az igennel válaszolók száma egy kis eltéréssel megegyezik azoknak a számával, akik a vagyon elleni bűncselekmények kapcsán a kártérítést választották a büntetéskiszabás helyett.

Ennek alapján némileg árnyaltabbnak tűnhet az a korábbi megállapítás, hogy az anyagi kompenzációt előnybe részesítők kizárólag pénzügyi érdekektől vezérelve döntenek e mellett a lehetőség mellett.

A kérdőív eredményeiből azonban levezethető, hogy a mediáció választásakor a sértettek humánus érzései, a „megbocsátás élménye” sem elhanyagolható.

VII. Összegzés

Összességében elmondható, hogy bár a kérdőíves közvélemény kutatásom cseppet sem mondható reprezentatívnak, de előrevetítette és igazolta a mediáció kedvező fogadtatásával kapcsolatos reményeket. A büntetőjogi mediáció 2007. január 01-jei bevezetésekor az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium csupán kb. 500-ra becsülte az első évben a közvetítői eljárásra utalt ügyek számát. Ehhez képest a kezdeti várakozásokat messze felülmúlva 2007-ben 2451 közvetítői eljárásra került sor, amelyből 1569 eset zárult le a tárgyév végére.¹³

¹³http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Schweighardt_Zsanett_A_tevekeny_megbanas.pdf (2017. 07.10)

Ma már megnyugtatóan válaszolhatunk Barabás Andrea Tünde által 1998-ban a Kriminológiai Közleményekben megjelent cikkében feltett azon kérdésére, hogy az egyezség tettes és áldozat között vajon racionalitás, avagy naivitás.¹⁴

Az azóta eltelt időben levont tapasztalatok alapján már arra is válasz adható, hogy miben jobb és hasznosabb ez az eljárás mód a hagyományos egyéb diverziós formáknál.

A mediáció kivételes előnye, hogy a konfliktusrendezés során az elkövetőnek lehetősége van sorsát befolyásolni, és a megoldás kidolgozásában is részt vállalni. Ezáltal az eljárás eredményének végrehajtását már sokkal inkább igazságosabbnak is érzi, és szíven viseli.

Kezdetben a tettes valószínűleg, csak saját szempontjait figyelembe véve, a felelősségre vonás elkerülését szem előtt tartva vállalkozik a mediációra, de elkerülhetetlenné válik, hogy a sértettet meghallgatva szembenézzen azzal, hogy a cselekményét elszenvedő félnek milyen kárt okozott, hiszen csak akkor tudja megfelelően, az áldozta által is elfogadható módon kompenzálni őt.

A közvetítői eljárás ugyanakkor alkalmat nyújt arra is, hogy a bűncselekményt megelőző állapot helyreálljon, vagy legalábbis a sérelmek csökkenjenek.

A büntetőeljárásban, mint tudjuk, erre ritkán nyílik lehetőség, hiszen annak elsődleges célja az elkövető felelősségre vonása. Ha a sértett polgári jogi igényét szeretné érvényesíteni, azt rendszerint egy másik és hosszadalmas eljárás során teheti csak meg.

Mint említettem általános vonás, hogy a mediálásra abban az esetben kerül sor, amikor az elkövetett cselekmény kevésbé veszélyes a társadalomra. Ilyen esetben, valószínűleg a sérelmet elszenvedőnek is, és a társadalomnak is nagyobb érdeke fűződik ahhoz, hogy a tettes a kárt megtérítse, mint ahhoz, hogy másfajta, - a sértett érdekétől teljesen idegen - szankciót szenvedjen el.

¹⁴ Barabás Andrea Tünde: Egyezség tettes és áldozat között - racionalitás, vagy naivitás Kriminológiai Közlemények, különkiadás, 1998. 114-121. old.

Az elkövető szempontjából érthető a mediációra való hajlandóság, hiszen nyilvánvalóan előnybe részesíti a sértettel való kiegyezés lehetőségét a felelősségre vonással szemben.

A sérelmet elszenvedők esetében persze egészen más következtetésekre jutunk, ha azt vizsgáljuk, hogy ők vajon miért választják a tétlessel való kiegyezést.

Nyilvánvaló, hogy azok az emberek, akik egy bűncselekmény áldozatai lettek, nem szívesen ülnek le az elkövetővel megbeszélni, hogy miként is lehetne mindezt valamilyen módon jóvátenni.

A természetes reakció - ha bennünket valamilyen igazságtalan sérelem, vagy kár ér -, hogy az elkövető megbüntetését kívánjuk. A mediációs eljárás lényege pedig pont az, hogy a tárgyalás sikeres kimenetele esetén, nem kerül sor bíróság által kiszabott, jól megérdemelt büntetésre.

Akkor vajon mi lehet az ösztönző hatás, amely miatt a bűncselekményt elszenvedők is olyan nagy számban vesznek részt a közvetítői tárgyaláson?

Elsősorban takarékosági megfontolások állnak ennek hátterében. Takarékoság az idővel és a pénzzel.

A módszer további előnyei közül ugyanis kiemelhető költségkímélő volta és gyorsasága. A mediáció meglehetősen gyors módszer, a megkereséstől a végső döntésig mindössze néhány hét alatt eredmény érhető el, ellentétben egy büntetőeljárás lefolytatásával.

A megtakarított idő ugyanakkor megtakarított pénzt is jelent. Persze az eljárás nem teljesen költségmentes, hiszen valakinek a mediátor munkáját is meg kell fizetnie. Általában a költségek viselése az elkövető kötelezettsége, de a megosztásában is megegyezhetnek a felek.

További, a mediáció mellett szóló érv, hogy az egész eljárás és a környezet is kevésbé formális, ezért kevésbé stresszel teli. A résztvevők megjelenése teljesen önkéntes, nem idézés kötelezi őket erre, ráadásul abban az időpontban folytathatják le az eljárást, amikor nekik a munkájukhoz és életvitelükhöz képest a legalkalmasabb.

Bár az előzőekben már szoltam a közvetítói eljárás némiképp kötött, strukturált menetéről, azonban ezeket az eljárási lépéseket is a felek érdekében dolgozták ki, pszichológiai módszerekkel, azért, hogy a felek a lehető legalkalmasabb módon tudjanak kommunikálni, beszélni a sérelmeikről.

Az eljárás további előnye, hogy teljes mértékben bizalmas. A zárt ülésen rendezett megbeszélések még másik fél számára is titkosak, kivéve, ha engedélyt kap az információk megismerésére.

Mindezek alapján úgy tűnhet, hogy a mediációs eljárás a vitarendezés legidillikusabb eszköze. Az eljárásban a két félnek alkalma van közvetve, vagy közvetlenül megbeszélni a konfliktust, és ezt követően közösen dolgoznak ki egy megoldást.

A pozitívumok ellenére azonban látnunk kell, hogy a mediáció sok esetben mégsem hozhat eredményt. A legtöbb esetben a bűncselekmény jellege nem teszi lehetővé a mediációt, de a tárgyalás lefolytatása az egyik fél visszakozása miatt is elmaradhat, vagy az eljárás akár a próbálkozások ellenére is megíúsulhat, akkor, ha a felek mégsem tudnak megállapodni.

Lehetséges negatívuma egy ilyen eljárásnak, hogy nemcsak a teljesítésre sem kötelezhető a tettes, de az eljárás önkéntessége miatt a tárgyaláson való részvétele, ill. huzamosabb közreműködése sem kényszeríthető ki.

Előfordulhat tehát, hogy felesleges erőfeszítéseket tett a hatóság egy humánus eljárás érdekében, és nemhogy időt nem takarítottak meg, de sok ember idejét és energiáját is lekötötték.

A közvetítói eljárás létjogosultságával kapcsolatos legáltalánosabb kritikaként azonban azt szokták felhozni, hogy a generális preventív hatás csorbát szenvedhet a kárenyhítéshez fűződő egyéni érdekekkel szemben.

E kritikai észrevétellel szemben azonban fontosnak tartom kiemelni, hogy a dolgozatomban bemutatottak szerint, a közvetítói eljárás eredményeként nem egyszerű büntetés-megváltásról beszélhetünk, hiszen az elkövető közvetlenül szembesül jogellenes tetteinek következményével, amelyet ráadásul egy bíróságon kívül eszközölt megállapodás értelmében jóvá kell tennie. Tehát megítélésem szerint a közvetítói eljárás ily

módon megfeleltethető azoknak az elvárásoknak is, amelyek a büntetőeljárás során alkalmazandó szankciókhoz hasonlóan, a társadalom többi tagjára nézve is a visszatartó hatást szorgalmazzák.

Látnunk kell emellett azt is, hogy a sértetti érdekeket egyre inkább előnybe részesítő büntetőpolitika megjelenésének idején már elmaradottnak tűnik a mediáció mellett, vagy azzal szemben felmerülő érveket a represszív és reszociatív elveket valló nézetek tükrében ütköztetni.

A helyreállító igazságszolgáltatás arra a sürgető társadalmi igényre igyekszik világszerte választ adni, hogy az elkövető, a sértettek, de még a kívülállók számára is érthető és értékelhető módon kell igazságot szolgálni.

Véleményem szerint a mediáció - a feltételrendszer gondos megteremtése mellett - fontos, úgyszólván olyan hégypótló szerepet tölthet be a büntetőjogban, amely e nemes célnak egyik hatékony eszköze. Nem csodaszer, de olyan lehetőség, amelynek alkalmazásáról a sokszínű és hatékony eszközök továbbfejlesztését szem előtt tartó büntetőjognak kár lenne lemondania.

Felhasznált irodalomjegyzék

- Alschuler, Albert W.: Mediation with a mugger; Harvard Law Review 1986. 8/1986. 1808-1859. o.
 - Anka Tibor - Bókai Judit: Mediáció, egyeztetés, választottbíráskodás; Közjegyzők Közlönye, 7-8/2002. 12-15. o.
 - Bándi Gyula: A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése; Jogtudományi Közlöny 1/2000. 11-19. o.
- Barabás Andrea Tünde: A mediáció esélyei Magyarországon, egy empirikus vizsgálat tükrében; Kriminológiai tanulmányok 33. köt. 1996. 142-157. o.
- Barabás Andrea Tünde: Áldozati érdekek - új alternatívák a szankciórendszerben; Vigh József-jubileum. 2000. 17-23.o.
 - Barabás Andrea Tünde: Egyezés a büntető eljárásban? Magyar Jog, 8/1991. 466-469. o.
 - Barabás Andrea Tünde: Miért nincsen még mediációs eljárás Magyarországon? Rendészeti Szemle. 3/1992
 - Baranyai Károly: Magyar büntető jogtörténet I. Endre király uralkodásának végéig. Miskolc, 1928, 197-198. old.)
 - Barnáné Muczer Erzsébet: A mediációról; Magyar Jog 10/2002. 599-604. o.
 - Beisel, Horst: Eine Herausforderung für die Jugendhilfe; Zentralblatt für Jugendhilfe 12/1994. 502-505. o.
 - Botos Gábor: A polgári jogi igény érvényesítésének egyes kérdései a büntetőeljárás folyamán; Belügyi Szemle 7-8/1996. 39-45. o.
 - Dawis, Gwynn: Mediation; New Law Journal 3/1991. 396-397. o.
 - Dévényi Norbert: Jog vita nélkül; Közjegyzők Közlönye 9/1999. 21-23. o.
 - Domokos Andrea: Hogyan büntessünk másként? Az alternatív szankció szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében; Főiskolai Figyelő 1/1997. 23-38. o.
 - Farkas Tamás: A közjegyzői tevékenység szerepe a viták megelőzésében; Közjegyzők Közlönye 2/2000. 9-12. o.
 - Göncz Kinga - Kovács Éva - Lovász Gabriella: Mediáció, avagy a konfliktuskezelés alternatív módja; Napi Jogász 1/2001. 22-24. o.
 - Grillo, Trina: The mediation alternative: process dangers for women; The Yale Law Journal 4/1991. 1454-1610. o.

- Groth, Klaus-Martin: Gibst es gerichtsfeste; Neue Juristische Wochenschrift 5/2001. 338-342. o.
- Gyórfi Éva: Konfliktuskezelés szemtől szembe; Család, Gyermekek, Ifjúság 4/2002. 8-14. o.
- Hajdú József: Az alternatív vitamegoldási rendszerek alapvető vonásai. Bérczi Imre -jubileum; 2000. 187-204. o.
- Henssler, Martin: Mediation und Rechtsberatung; Neue Juristische Wochenschrift 4/2003. 241-249. o.
- Julesz Máté: Mediáció Belgiumban; Magyar Jog 3/2000.
- Krapac, D.: The position of the victim in criminal justice; European Journal of Crime 3/1995. 230-240. o.
- Kutacs Mária: Ügyvéd és közjegyző is lehet mediátor; Napi Jogász 1/2002. 23-27. o.
- Lovas Zsuzsa: A mediáció; Család, Gyermekek, Ifjúság 1/1999. 13-17. o.
- Lovász Gabriella: Konfliktuskezelés mediáció segítségével; Munkaügyi Szemle 11/1999. 18-21. o.
- Löschung-Gspandl, Marianne-Kilchling: Victim/offender mediation and victim compensation in Austria and Germany; European Journal of Crime 5/1997. 58-78. o.
- Nacsády Péter Imre: A diverzió időszzerű kérdései a büntetőjogban; Börtönügyi Szemle 2/1999. 39-50. o.
- Nacsády Péter Imre: Az elterelés lehetőségei a belga jogban; Börtönügyi Szemle 2/2000. 111-120. o.
- Nacsády Péter Imre: Mi is az a mediáció? Magyar Jog 3/1995 184-189. o.
- Nagy Ferenc: A büntetőjogi szankciórendszer reformja. Büntetések és intézkedések az új Büntető Törvénykönyvben; Büntetőjogi Kodifikáció 2001. 2. szám
- Nagy László - Kahler Frigyes: Közvetítő felállításának szükségességéről orvosok közötti viták kérdéseken kívüli megoldására; Magyar Jog 4/1995. 229-231. o.
- Nagy László: Egyeztetés, közvetítés, döntőbíráskodás; Munkaügyi Szemle 6/1995 30-32. o.
- Pepard, Terry F.: Alternatív vitamegoldás Kelet-Közép-Európában; Napi Jogász 4/2001. 34-37. o.
- Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai; Mediáció, egyezségkötés; Jogelméleti Szemle 1/2002.
- Smith, David: Mediation in South Yorkshire; The British Journal of Criminology 3/1988. 378-395. o.
- Somogyi Árpád: Mi fán terem a mediáció? Jogtudományi Közlöny 1/2000. 20-26. o.
- Sós Gabriella: Alapelvek a békéltető testületek eljárásában; Collega 1/2002. 74-79. o.
- Székely Annamária: A mediációról; Collega 5/1999. 59-62. o.
- Tenczer Tamás: Veszélyeztetettség és kriminalitás a gyermek- és ifjúkorban; Esély 3/1997. 76-85. o.

- Tóth Ferenc: Gondolatok az ún. békéltető testületek lehetőségéről a szabálysértési eljárásban; Magyar Közigazgatás 7/2000. 444-448. o.
- Udvarhelyi Miklós: Mediation Egy proceduális intézmény kritikai bemutatása; Bírák Lapja 2-4/1995. 66-82. o.
- Ujlaki László: A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése; Jogtudományi Közlöny 1/2000. 11-19. o.
- Umbreit, Mark S.: Cross-site analysis of victim-offender mediation in four state. Crime and Delinquency 10/1993. 565-585. o.
- Williams, Clifford: Reparation and mediation in the criminal justice system; New Law Journal 11/1986. 1106-1120. o.